

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.06.2001, sp. zn. 21 Cdo 2285/2000, ECLI:CZ:NS:2001:21.CDO.2285.2000.1

Číslo: 12/2003

Právní věta: Vymahatelnou pohledávkou se ve smyslu ustanovení § 42a odst. 1 obč. zák. rozumí taková pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci). Není-li v době rozhodování soudu o odpůřčí žalobě pohledávka žalobce za dlužníkem ještě vymahatelná a domáhá-li se žalobce této pohledávky v jiném řízení, které dosud nebylo pravomocně skončeno (například u soudu), je zpravidla dán důvod k přerušení řízení o odpůřčí žalobě podle ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o.s.ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 22.06.2001

Spisová značka: 21 Cdo 2285/2000

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odporovatelnost

Předpisy: § 109 odst. 2 písm. c/) předpisu č. 99/1963Sb.
§ 42a předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal, aby bylo určeno, že darovací smlouva ze dne 23. 7. 1997, kterou S. M. darovala žalované nemovitosti „pozemky a stavby parc. číslo 5619 (čp. 1816) o výměře 730 m², parc. číslo 5620 o výměře 11 m², pozemek parc. číslo 5621 o výměře 616 m² a parc. číslo 5622/1 o výměře 1332 m², zapsané na LV 1078 u KÚ F. M. pro katastrální území F.“, je vůči němu právně neúčinná. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že podle smlouvy ze dne 28. 12. 1993 poskytl S. M. (matce žalované) v hotovosti částku 150 000 Kč, 10 000 USD a 2000 CAD na koupi uvedené nemovitosti s tím, že „se stane ve lhůtě jednoho roku od uzavření smlouvy podílovým spoluvlastníkem předmětné nemovitosti“, a že na rekonstrukci nemovitosti jí poskytl další částku, a to „asi ve výši 1 252 957,90 Kč“. S. M. však uvedený závazek nesplnila a poté, co ji žalobce vyzval k vrácení poskytnutých peněz, převedla nemovitosti darovací smlouvou ze dne 23. 7. 1997 na žalovanou. Žalobce podal proti S. M. žalobu na zaplacení dlužné částky (tato žaloba je vedena u Okresního soudu v Ostravě) a darovací smlouvu ze dne 23. 7. 1997 považuje za odporovatelný právní úkon ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák., neboť zkracuje uspokojení jeho pohledávky za S. M.

O k r e s n í s o u d ve Frýdku - Místku rozsudkem ze dne 15. 6. 1999 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení 1150 Kč k rukám jejího zástupce. Při

rozhodování o věci samé dovedl, že žalobce neprokázal, že by měl proti S. M. vymahatelnou pohledávku. Vzhledem k tomu, že k podání odpůrčí žaloby je aktivně legitimován jen ten věřitel, který má pro svou pohledávku vůči dlužníkovi „vymožen“ titul pro výkon rozhodnutí, a že o žalobě, kterou se žalobce domáhá po S. M. zaplacení částky 2 027 837,90 Kč s příslušenstvím, dosud nebylo rozhodnuto, nemohlo být žalobě na určení neúčinnosti právního úkonu podle ustanovení § 42a obč. zák. vyhověno.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 21. 12. 1999 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobě vyhověl, a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně 3875 Kč a na náhradě nákladů odvolacího řízení 2150 Kč, vše k rukám jeho zástupce. Odvolací soud dovedl, že za „vymahatelnou pohledávku“ je třeba ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. považovat takovou pohledávku, která je „způsobila vyvolání pořadem práva před soudem, tedy pohledávku dospělou a splatnou, s výjimkou pohledávek, které tuto podmínku nesplňují, tj. s výjimkou tzv. naturálních obligací“. Pro uplatnění práva z odporovatelnosti je proto z tohoto hlediska významné jen to, že věřitel „skutečně má vůči dlužníkovi pohledávku (tedy že je jeho věřitelem)“; nemusí jít o „vykonatelnou“ pohledávku, neboť vykonatelnost pohledávky má význam až ve stadiu soudního řízení o výkon rozhodnutí. Protože žalobce má za S. M. pohledávku z titulu půjčky 150 000 Kč, 10 000 USD a 2000 CAD, je věcně legitimován k odpůrčí žalobě, i když řízení ve věci, vedené u Okresního soudu v Ostravě, v níž se žalobce domáhá po S. M. zaplacení částky 2 027 837,90 Kč s příslušenstvím, není dosud skončeno. Vzhledem k tomu, že darovací smlouvou ze dne 23. 7. 1997 došlo u S. M. k takovému zmenšení majetku, kterým by byla zmařena možnost uspokojení žalobcovy pohledávky, a že „žalovaná neupřela odporované darovací smlouvě přímou souvislost s existencí pohledávky žalobce vůči převodkyni S. M.“, je darovací smlouva ze dne 23. 7. 1997 ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. vůči žalobci neúčinným právním úkonem.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Namítá, že ve věci, vedené u Okresního soudu v Ostravě, „ještě ani nebylo nařízeno soudní řízení“ a že proto nelze „s určitostí konstatovat“, že žalobcova pohledávka „je v takové podobě, aby splňovala podmínky pro její přiznání soudem“. Žalovaná dovozuje, že věřitel nemůže „odpor“ úspěšně uplatnit, dokud nemá tzv. exekuční titul pro svou pohledávku za dlužníkem, a navrhuje, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil. Žalobce navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl. Uvedl, že se ztotožňuje s právním názorem vyjádřeným v rozsudku odvolacího soudu a že jeho pohledávka za S. M. byla v řízení prokázána.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 (srov. část dvanáctou, hlavu I, bod 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Proto jej zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Podle ustanovení § 42a odst.1 obč. zák. věřitel se může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok vůči dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen.

Podle ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. je možné odporovat právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám, a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116, 117 obč. zák.), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat.

Jak správně uvedl odvolací soud v odůvodnění napadeného rozsudku, smyslem žaloby podle ustanovení § 42a obč. zák. (odpůrcí žaloby) je - uvažováno z pohledu žalujícího věřitele - dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že je vůči němu neúčinný dlužníkem učiněný právní úkon. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrcí žalobě vyhověno, pak představuje podklad k tomu, že se věřitel může na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu), vydaného proti dlužníku, domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovaným (právně neúčinným) právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. V případě, že uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné (např. proto, že osobě, v jejíž prospěch dlužník odporovaný právní úkon učinil, již takto nabyté majetkové hodnoty nepatří), může se věřitel - místo určení neúčinnosti právního úkonu - domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění. Odpůrcí žaloba je tedy právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (exekučním řízení), a to postižením věcí nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním úkonem ušly z dlužníkovy majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. [2 Cdon 1703/96](#), uveřejněný pod č. 26 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000).

Již z toho, jak je vymezen smysl odpůrcí žaloby, vyplývá, že „vymahatelnou pohledávkou“ se ve smyslu ustanovení § 42a odst.1 obč. zák. rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci). Slouží-li odpůrcí žaloba - jak uvedeno výše - k uspokojení pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (v exekučním řízení), a to postižením věcí nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním úkonem ušly z dlužníkovy majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu, pak by neodpovídalo tomuto jejímu účelu, kdyby pohledávka věřitele nebyla přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci), a kdyby šlo jen o pohledávku „dospělou“ či splatnou. Na tomto závěru, k němuž již dospěla judikatura soudů (srov. například rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 11. 1996, sp.zn. [15 Co 714/95](#), uveřejněný pod č. 12 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1998), nemá dovolací soud důvod cokoliiv měnit.

Požadavek, aby pohledávka věřitele byla vymahatelná, obsažený v ustanovení § 42a odst.1 obč. zák., nevymezuje podmínku odporovatelnosti právním úkonům dlužníka, ale aktivní věcnou legitimaci k odpůrcí žalobě; podmínky, za nichž věřitel může právním úkonům dlužníka odporovat, určuje ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. Právní úkon dlužníka je za podmínek uvedených v ustanovení § 42a odst.2 obč. zák. odporovatelný nejen tehdy, jestliže pohledávka věřitele byla vymahatelnou již v době, kdy byl učiněn, ale i v případě, že byl učiněn dříve, než se věřitelova pohledávka za dlužníkem stala vymahatelnou. Odpůrcí žalobě lze vyhovět tehdy, jestliže pohledávka žalujícího věřitele byla vymahatelnou v době rozhodování soudu (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 1999 sp.zn. [31 Cdo 1704/98](#), uveřejněný pod č. 27 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000).

V případě, že v době rozhodování soudu o odpůrcí žalobě není pohledávka žalobce za dlužníkem ještě vymahatelná a že se žalobce domáhá přiznání této pohledávky v jiném řízení (například u soudu), je

zpravidla dán důvod k přerušení řízení o odpůrcí žalobě podle ustanovení § 109 odst.2 písm. c) o. s. ř. V řízení, v němž se projednává přiznání pohledávky žalobce za jeho dlužníkem a v němž má být o něm rozhodnuto, je totiž nepochybně řešena otázka, která může mít význam pro rozhodnutí soudu o odpůrcí žalobě.

V posuzovaném případě bylo soudy zjištěno (správnost zjištění soudů v tomto směru dovolatelka nezpochybňuje), že žalobce se domáhal přisouzení své pohledávky za S. M. v řízení, vedeném u Okresního soudu v Ostravě, které nebylo v době rozhodování soudů obou stupňů v této věci dosud skončeno. Již z tohoto důvodu nemohlo být žalobě na určení neúčinnosti darovací smlouvy ze dne 23. 7. 1997, kterou S. M. převedla na žalovanou své nemovitosti, vyhověno, neboť pohledávka žalobce, která měla být zkrácena odporovanou darovací smlouvou, v té době nebyla vymahatelnou. Rozsudek odvolacího soudu, který dospěl k opačnému závěru a který vyložil pojem „vymahatelná pohledávka“ v rozporu s ustálenou judikaturou soudů, tedy spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Veden nesprávným právním názorem se pak odvolací soud nezabýval otázkou, zda by řízení o této věci nemělo být podle ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. přerušeno až do pravomocného skončení věci, vedené u Okresního soudu v Ostravě.

Protože rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, Nejvyšší soud České republiky jej zrušil a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení (§ 243b odst.1, část věty za středníkem, § 243b odst.2, věta první, o. s. ř.).